

SAKSA JUURTEGA ASULANIMED EESTIS

TIINA LAANSALU, MARIT ALAS, MARJA KALLASMAA

1. Sissejuhatus

Üks eesti keelt enim mõjutanud keeli on saksa keel, mis on olnud eesti keelega tihedas kontaktis juba keskajast peale. Alates XIII sajandi algusest kuni XX sajandi alguseni elas Eesti alal eestlaste hulgas ka sakslasi, kes olid valitsevaks kihiks. Nii oli XIX sajandi lõpuni ametlik suhtluskeel saksa keel (XVI sajandini keskalamsaksa, hiljem ülemsaksa), eesti keelt kõneles eelkõige talurahvas. Sellises pikka aega kestnud kontaktis avaldasid mõlemad keeled vastastikku teineteisele mõju, mille ilminguid võib märgata nii üldkeeles kui ka kohanimedes. Eesti kirjakeeles on suurim just saksa päritolu laenude hulk, moodustades ligi viiest tuhandest tüvest umbes 20 % (Metsmägi jt 2013: 315, 325–326). Laenulisest üldsõnavarast pärit kohanimed jäävad käesolevas käsitluses aga kõrvale. Töös on vaadeldud just neid nimesid, mis on laenatud otse, üldkeeles vahenduseta.

Kohtade nimetamist on väga palju mõjutanud isikunimed – on ju tavaks olnud nimetada kohti nende omanike järgi (tekivad nn possessiiv- ehk omandusnimed). Eesti praegusaegsed asulanimed on tihti välja kasvanud kunagisest mõisanimest, millest enamiku moodustavadki needsamad possessiivnimed (Uustalu 1968: 734). Suur osa asustusnimedest on aga algselt lähtunud hoopis (enamasti talupoja) eesnimest. Eestis käibinud eesnimedest on paljud saksa keelest juba muganditena laenatud. Et eesnimelise päritoluga laennimede lähtekeelt on sageli keeruline või isegi võimatu tuvastada, neid siinses artiklis samuti ei käsitleta. Eesmärk on pöörata tähelepanu sellele, millised eesti asulanimed on keelekontakti tulemusena lähtunud saksa keelest, täpsemalt mõnest saksa perekonnanimest või apellatiivist, ja välja selgitada, missugused on olnud laennimetüübid ning mil viisil on laennimesid eesti keelde üle võetud. Uurimuse materjal pärineb praegu koostamisel oleva „Eesti kohanimeraamatu“¹ elektroonilisest andmebaasist. Asulanimeartikleid on sellesse etümoloogilisse sõnastikku kavandatud 91 % kõigist nimeartiklitest.

¹ „Eesti kohanimeraamat“ (EKNR), projekt 2009–2013, projektijuht Peeter Päll. EKNR-i andmebaas sisaldab 6062 eesti toponüümi, esitatud on ametlikud asulanimed, samuti osa mitteametlikest külanimedest ning üksikuid loodusnimesid. Materjali läbitöötamise ajaks oli kohanimeraamatu veebileheses koostatud ca 3/4 märksõnastikust. EKNR-i kohanimedartiklid sisaldavad etümoloogiat, nimeobjekti kujunemislugu jm andmeid, sh kohakäändeid, nimevariante, viipenimesid, nimepärimust jne. Artiklite autorid: Marit Alas, Marianne Blomqvist, Enn Ernits, Mariko FASTER, Marje Joalaid, Marja Kallasmaa, Arvis Kiristaja, Marge Kuslap, Tiina Laansalu, Karl Pajusalu, Valdek Päll, Fred Puss, Peeter Päll ja Evar Saar.

2. Keelekontaktidest

Igasuguse keelelise mõjutamise eelduseks on tihedad kontaktid kahe keele kandjate vahel. Keelelise mõjutamise käigus on võimalik laenata ükskõik mis-sugust keeleomadust (Thomason, Kaufman 1991: 14). Kohanimi on keele osa, mis on väga tugevalt mõjutatud keelevälistest teguritest. Vajadus kohanimede järele sõltub inimeste kommunikatsioonitarbest mingit kohta identifitseerida. See on oluline faktor ka kohanimede laenamisel: laennime tekkeks ei piisa vaid kahe kultuuri vahelise kontakti olemasolust, peab olema ka vajadus teatud kohale viidata.

3. Kas kohanimed vajavad semantilist tähendust?

Ei ole võimalik üheselt öelda, kas kohanimi peab kasutaja jaoks tähendust omama või ei. On väidetud, et nimel ei pea kasutaja jaoks äratuntavat semantilist tähendust olema, kuna kohanime eesmärk ei ole kohta kirjeldada, vaid seda teistest samaliigilistest eristada – st nimed on nagu sildid, mis tähistavad keeleväliseid objekte ja seega ei oma tähendust (loe lisaks nt Ainiala jt 2012: 14). Ka Peder Gammeltoft kirjutab (2007: 481), et kohanimi ei pea ilmtingimata kandma kasutaja jaoks tähendust samal viisil kui muud keeleüksused. Ta toonitab aga, et siiski ei ole kohanimed üksnes juhuslike häälikute kombinatsioonid – kõigil kohanimedel on lingvistilise entiteedi lähtekoht, mis kirjeldab ühel või teisel viisil vastavat referenti. Niipea, kui see lingvistiline entiteet hakkab tähistama vaid üht konkreetset kohta, see kinnistub ja kaotab oma monoreferentsiaalsuse tõttu apellatiivse tähenduse, ehk teisisõnu konnotatsioonist saab denotatsioon. Monoreferentsiaalse olemuse tõttu on koha- nimesid võrreldes teiste keeleüksustega ka lihtsam ühest keelest teise üle kanda. Kohanimi on vaid konkreetset kohta tähistav termin, millel ei pruugi sihtkeeles vastavat korrespondenti olla. Nii laenataksegi kohanimed tihti samal põhjusel kui nt tehnoloogilisi uuendusi puudutavat sõnavara, mille kohta sihtkeeles vastavad terminid puuduvad (Weinreich 1974: 56). Neid laenatakse, kuna nende järele on konkreetsetes suhtlussituatsioonides tarvidus. Lisaks laenatakse nimesid ka nendele kohtadele, millel on nimi juba olemas. Selleks võib tõuke anda koha enese muutumine, mingi märkimisväärne sündmus või elulaadi muutumine (Ainiala 2002: 933). Eesti külanimede puhul on muutuste sagedaseks ajendiks olnud küla juurde mõisa rajamine või mõisaomaniku vahetumine. Muutus on olnud piisavalt oluline, nii et nimekasutajad on tundnud vajadust asendada senine nimi uue ja informatiivsemaga. Tavalt on niisugused nimevahetused toimunud järkjärguliselt: mõnda aega on rööpnimedena kasutusel nii uus kui ka vana nimi, kuni endine nimi peab uuele teed andma (Alas 2012: 363).

Eelnevalt tutvustatud kohanime sildilisusele ja semantilise tähenduse ebavajalikkusele mõneti vasturääkiv tendents on aga kohanimede kasutajaile iseloomulik püüd läbipaistmatuks jäävaid kohanimedest lahti mõtestada ja neile kaasaegses keelekasutuses arusaadavaid tähendusi anda. Nime läbipaistmatus tähendab, et nimi kaotab kas aja jooksul või laenuliku iseloomu tõttu oma esialgse tähenduse ning tundub lihtsalt arbitraarne ehk motiveerimata sõna. Et nimele taas semantilist tähendust omistada, hakkab tööle rahvaetümolooia, mille abil eemaldab keelekasutaja nimelt arbitraarsuse (Radding,

Western 2010: 396–397). Samal ajal on teada, et nimi identifitseerib kohta vaatamata sellele, kas kasutaja tunneb nimeelementide tähendust või mitte (nt Ainiala jt 2012: 31). Miks siis nimele ikka tähendust otsitakse? Ühe vastusevariandina võiks kõne alla tulla, et semantiliselt mõtestatud nimesid on parem meeles pidada ning olemasoleva keelestruktuuriga siduda.

Rahvaetümoloogiat kui nähtust, mis arusaamatule häälikjärjendile uue tähenduse loob, ei põhjusta keele üldsõnavara foneetilised muutused, vaid keelekasutaja keeletaju. Rahvaetümoloogia tähendab nime reinterpreteerimist. Taani nimeuurija Vibeke Dalberg nendib, et *rahvaetümoloogia* ei olegi päris täpne termin, kuna tema meelest tuleks seda nähtust vaadata kui funktsionaalset, mitte etümoloogilist arengut. Keelekasutajatel on tendents dešifreerida kuulnud järjendit omaenda lingvistilise normi alusel, mistõttu võidakse arusaamatu nimi panna (endale seda tegevust teadvustamata) normiga sobima, muutes pisut selle kuju, nii et tähendus muutub arusaadavaks (Dalberg 2008: 83). Ka Valdek Pall (1977: 41–42) on kirjeldanud rahvaetümoloogiat kui püüdu teha nimi tarvitajale arusaadavaks, olles nõnda nimekomponentide lühenemisele vastupidiseks tendentsiks. Nime arusaadavaks tegemiseks võidakse nimes asendada mõni aktiivsest keelekasutusest kadunud sõna tuntuuga. Marja Kallasmaa sõnul (1995: 764) on rahvaetümoloogia osa kohanimedes võinud olla suurem kui tavaliselt arvatud, kohanime muutumine võib sageli olla järjestikuste rahvaetümoloogiate rida. Mõju on suurem seetõttu, et rahvaetümoloogiliste muutuste tuvastamine vanemates nimedes on võimalik vaid kirjalike allikmaterjalide olemasolu korral.

Kohanimede mugandamine on Palli sõnul rahvaetümoloogiale sarnase mehhanismiga. Võõrast päritolu kohanimed mugandatakse tihtilugu keele foneetilise struktuuriga, nagu seda tehakse ka apellatiivide laenamisel (Pall 1977: 42; vt ka Laansalu 2012: 181–182).

4. Laennimed

Laennimi on nimi, mis on laenatud ühest keelest teise. Tavaliselt võetakse laennimed sihtkeelde üle neid olemasolevate nimede põhjal foneetiliselt kohandades või tõlkides (Ainiala jt 2012: 95, 97).

Läbitöötatud nimematerjali põhjal on võimalik üldistades öelda, et neid laenulisi nimesid, mis on lähtunud saksa perekonnanimest või apellatiivist, on eesti asulanimede hulgas umbes 4 %. Sinna hulka on arvatud ka oletusliku etümoloogiaga nimed.

Laennimesid on kahte tüüpi: 1) nimi on mugandatud tulekkeele fonoloogilisse struktuuri sobima; 2) nimi on tõlgitud. Mugandamine ehk foneetiline kohandamine on kõige tüüpilisem laenamise vorm. Muganduses võetakse üle nime foneetiline kuju, tõlkes nime tähendus (Pitkänen 2007: 13). Nimed saavad olla mugandatud kas täielikult, epeksegeetiliselt või osaliselt (Ainiala jt 2012: 97). Epeksegeesiks nimetatakse nime struktuuri muutumist, juhul kui nimele on sekundaarse determinandina lisatud koha liiki iseloomustav apellatiiv (Faster 2005: 21; Saar 2008: 41).

4.1. Täielikud mugandid

Täielike mugandite korral on ühe keele nimi mugandatud teise keelde kogu häälikkuju või kirjapildi ulatuses, kusjuures nime algupära jääb äratuntavaks (Päll 1999: 340). Vanemad laennimed võivad olla sedavõrd sihtkeele struktuuriga kohanenud, et võivad praegusele nimekasutajale tunduda eestikeelse päritoluga, eriti juhul kui nime annab foneetilise kuju järgi siduda mõne teadaoleva apellatiiviga. Siit johtub täielike mugandite kaksikjaotus: 1) puht-häälikulised mugandid; 2) häälikulisel alusel rahvaetümoloogiat sisaldavad mugandid. Esitagem siinkohal näiteid mõlema rühma kohta.

Puhthäälikulised mugandid:

- Esna** (küla, Pee) < sks perekonnanimi (edaspidi: prkn) *Essen*
Haabersti (Tallinna asum) < sks *Habers Hof* 'kaer' + 'mõis'
Heimtali (küla, Pst; mitteam küla, Urv) < sks *Heimthal* 'kodu' + 'org'
Juhkentali (Tallinna asum) < sks prkn *Jauch* + *Thal* 'org'
Kilingi-Nõmme (linn, Saa) < sks prkn *Schilling*
Laatre (alevik, San; küla, Hls) < sks prkn *Plater*
Lasputre (mitteam küla, Pai) < sks *Flaschenfutter* 'pudel' + 'täide, sööt'
Liismiti (mitteam küla, Kan) < sks *Kleinschmidt* 'väikeste asjade sepp, peentöösepp'
Pilguse (mitteam küla, Khk) < sks prkn *Bellingshausen*
Pilkuse (küla, Ote) < sks prkn *Bellingshausen*
Purdi (küla, Ann) < sks prkn *Burt*
Reina (küla, Pöi) < sks prkn *Treyden*
Sindi (linn, Tor) < sks prkn *Zinten*
Taali (küla, Tor) < sks prkn *Stahl*
Ungru (mitteam küla, Rid) < sks prkn *Ungern-Sternberg*
Valdeku (endine Tallinna asum) < sks *Waldeck* 'mets' + 'nurk'
Valtu (küla, Rap) < sks *Waldau* 'mets' + 'jõeäärne'
Veibri (küla, TMr) < sks prkn *Zweyberg*
Voka (alevik, Jõh; küla, Jõh) < sks prkn *Fock*
Voltveti (mitteam küla, Saa) < sks prkn *Wolffeldt*

Häälikulisel alusel rahvaetümoloogiat sisaldavad mugandid:

- Aaspere** (küla, Hlj) < sks prkn *Hastfer*; vrd ee *aas* + *pere*
Ingliste (küla, Juu) < sks prkn *Engdes*; vrd ee *ingel* : *ingli* + kohanimelõpp *-ste*
Kaarepere (küla, Pal) < sks prkn *Scharenberg*; vrd ee *kaar* : *kaare* + *pere*
Kantsi (küla, Muh) < sks prkn *Gans/Gansz*; vrd ee *kants* : *kantsi*
Kapi (küla, Muh) < sks prkn *Kappen/Keppen*; vrd ee *kapp* : *kapi*
Kulina (küla, VJg) < sks prkn *Kuddelen*; vrd ee *kulin* : *kulina*
Küti (küla, VJg) < sks prkn *Schütte*; vrd ee *kütt* : *küti*
Lindi (küla, Aud) < sks prkn *Linten*; vrd ee *lint* : *lindi*
Luua (küla, Pal) < sks prkn *Luden*; vrd ee *luud* : *luua*
Norra (küla, Koe) < sks prkn *Knorring*; vrd ee *Norra*
Partsi (küla, Plv) < sks prkn *Bartsch*; vrd ee *murdeline parts* : *partsi* 'part'
Riisipere (alevik, Nis) < sks prkn *Riesebieter*; vrd ee *riis* : *riisi* + *pere*
Räni (alevik, TMr) < sks prkn *Renni*; vrd ee *räni*
Tondi (Tallinna asum) < sks prkn *Dunte*; vrd ee *tont* : *tondi*
Vetepere (küla, JMd) < sks prkn *Wedtberg*; vrd ee *vesi* : pl gen *vete* + *pere*

4.2. Epeksegeetilised mugandid

Mugandatud laennime plussiks on kakskeelses ühiskonnas see, et mõlemas keeles kasutatud kuju on üksteisega lähedane ja seega on kerge aru saada, et nad mõlemad tähistavad ühte ja sama kohta. Miinuseks on, et mugandatud nimekujus hägustub koha tüüpi iseloomustav liigisõna. Mõnel juhul on see asjaolu tinginud, et mugandnimele lisatakse uus, epeksegeetiline liigisõna (Pitkänen 2007: 14–15). Et eesti asustusnimed on oma olemuselt elliptilised (kohanimede elliptilisusest loe lähemalt nt Kallasmaa 2005: 19–21), ilmneb epeksegees neis vaid teatud kontekstis. Determinant lisatakse ainult siis, kui koha liiki on vaja rõhutada või täpsustada. Niisuguseid näiteid esineb väga vähe, saksa keelega saab siduda näiteks järgmist:

Hosby küla (küla, Noa; küla, Vor) < sks *Hof* 'mõis' + rts *by* 'küla' + ee *küla*

4.3. Osalised mugandid

Ka osalisi mugandeid tuleb ette harva. Nende puhul on esimene nimeosa mugandatud ja teine nimeosa tõlgitud (Pitkänen 2007: 15). Näiteks:

Liutsepa ~ **Luitsepa** (endine küla, Hel), **Lüütsepa** (küla, Rõu), **Lüütsepä** (küla, Rõu) < asks *lüttschmidt* (= sks *Kleinschmidt*) 'väikeste asjade sepp, peentöösepp'; *lütt-* > *lüüt-* (muganenud), *-schmidt* > *sepp* : *sepa* (tõlgitud)

4.4. Tõlkelaenud

Võrreldes sellega, kui sage on olnud nimede häälikuline kohandamine, on kohanimesid tõlgitud väga harva. Iga nime võib laenata kui häälikulist mugandust, tõlkimisel on aga mitmeid piiranguid. Esiteks, tõlkida saab vaid neid nimeosi, mis on nimekasutajale mõistetavad, läbipaistvad. Teiseks peab nimekasutajate kogukonnas olema inimesi, kes mõlemat keelt piisavalt oskavad ning on võimelised neid nimesid tõlkima. Peale selle on tõlkelaenude puhul sageli probleemiks ka lähtekeele väljaselgitamine, vastupidiselt mugandatud nimedele, mille laenamise suunda on lihtne määrata (Pitkänen 2007: 15–16). Tõlkelaenude keelelist algupära on võimalik näidata vaid siis, kui lähtekeelne nimi on samuti teada (Päll 1999: 340). Nii ongi järgmistes näidetes märgendatud küsimärgiga need, mille tõlkimise suund ei ole päris kindel.

?**Häädemeeste** (alevik, Hää) < sks *Gude man* 'aadlik';

ee *hää* : pl gen *hääde* + *mees* : pl gen *meeste*

?**Kassisaba** (Tallinna asum) < sks *Katzenschwanz* 'kassi saba';

ee *kass* : *kassi* + *saba*

Merimetsa (Tallinna asum) < sks *Seewald* 'meri' + 'mets';

ee *meri* + *mets* : *metsa*

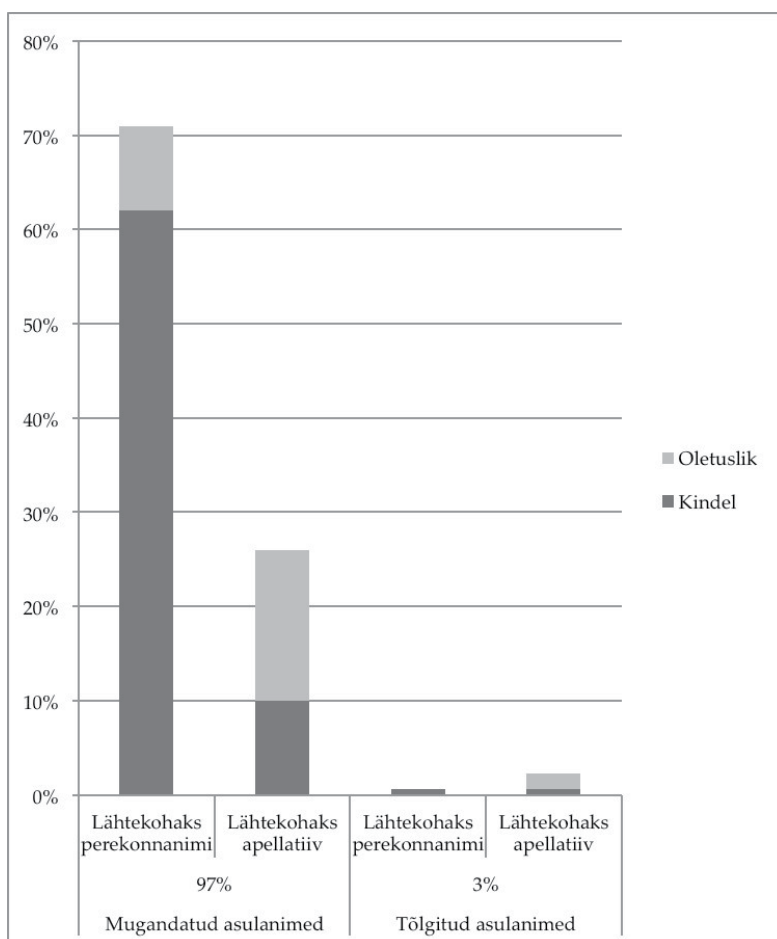
Valgevälja (küla, Rid) < sks *Weißfeld* 'valge väli';

ee *valge* + *väli* : *välja*

4.5. Järeldusi

- Mugandid võivad kujult liituda juba olemasolevate kohanimesarjadega (nt *la-*, *ste-*, *ma(a)-*, *pere-* või *vere-lõpulised* nimed).

- Võõrnimealgulised helilised klusiilid on muganemisel asendatud helitu klusiiliga.
- Alamsaksa sõnaalguline *sch-* [*sk-*] on eesti mugandnimedes andnud vasteks *k-*.
- Sõnaalguline konsonantühend ei ole eesti keelele algupäraselt omane, seetõttu on mugandatud nimede esisilbi konsonantühend sageli lihtsustunud.
- Eesti keeles puudunud häälik *f* on saanud muganemisel vasteks *p* või *v*.
- Mugandamine ei järgi alati kindlaid keelereegleid – see töötab iga üksiku nime puhul erinevalt. Nii on üks ja sama perekonnanimi või apellatiiv võinud eri paikade tähistajaks muganedes anda erineva lõppkuju (nt *Pilguse* ja *Pilkuse*; *Liutsepa* ja *Lüütsepä*).
- Mugandamine on tõlkimisest tunduvalt enam esinev laenamise vorm. Vaadeldud laennimedest oli mugandatud 97 % ja tõlgitud vaid 3 % (vt joonist 1).
- Vaadeldud laennimede lähtekohaks on valdavalt perekonnanimed, apellatiivist lähtumist esineb harvem.

Joonis 1. Mugandatud ja tõlgitud asulanimede jaotumine saksa perekonnanimest või apellatiivist lähtuvate eesti asulanimede hulgas.

5. Kokkuvõtteks

Eesti praegusaegsete asulanimedega hulgas on palju neid, mis on alguse saanud mõnest keelekontaktist. Mõnikord on kohanimedele esinev võõrõõju kergesti äratuntav, teinekord, eriti vanemate nimede puhul, võib võõrapärase lähtekohaga nimi keelekasutajale ekslikult hoopis eesti algupära tunduda.

Esialgse hinnangu järgi võib saksa perekonnanimest või apellatiivist lähtunud nimed praeguste eesti asulanimedega hulgas olla umbes 4 %. Hulganimed on tavamugandeid ehk täielikke mugandeid, harvem tuleb ette epeksegeetilisi mugandeid ja osalisi mugandeid, samuti tõlgitud nimed. Mugandite ülekaal tuleneb arvatavasti sellest, et foneetiline mugandamine on lihtsaim nime laenamise viis, seevastu nimede tõlkimine on mitmeti keerulisem, sõltudes erinevatest faktoritest. Suur enamus mugandatud kohanimedele pärineb mõisaomaniku perekonnanimest, apellatiivist lähtunud on märkimisväärselt vähem. See tõendab, kui oluline on olnud näidata omandisuhet, st tähistada valdust tema omaniku nime järgi.

Nagu öeldud, tundub nii mõnegi algsest keelekontaktist mõjutatud kohanime praegune nimekuju meile omane, eestipärane. Nime ajalukku süüvimi- sel saab aga selgeks, et nimi on kas täielikult või osaliselt olnud võõras ning eestikeelsed nimekasutajad on ta ajapikku omaseks muutnud, võttes selleks tööriistana appi mugandamise ja rahvaetümoloogia, harvem ka tõlkimise. See- tõttu aitab kohanimede diakrooniline analüüsimine keelekasutajail valeetümo- loogiaid vältida ning samuti hoomata keelekontaktide mõju tegelikku ulatust.

Uurimistööd on rahastanud sihtfinantseeritav teadusteema SF0050037s10 „Sõna ja mõiste eesti sõnavara ja kohanimede kujunemisel” ja Eesti Teadusfondi grant 9367 „Eesti tüvevara diakroonilised ja areaalsed seosed”.

Kirjandus

- A i n i a l a, Terhi 2002. Why do place names change? – Actas do XX Congreso Internacional de Ciencias Onomásticas. Santiago de Compostela, 20–25 setembre 1999. Toim A. I. Boullón Agrelo. A Coruña: Fundación Pedro Barrié de la Maza, lk 931–935.
- A i n i a l a, Terhi, S a a r e l m a, Minna, S j ö b l o m, Paula 2012. Names in Focus. An Introduction to Finnish Onomastics. (Studia Fennica Linguistica 17.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- A l a s, Marit 2012. Põide valla kohanimede muutumine. – Keel ja Kirjandus, nr 5, lk 360–372.
- D a l b e r g, Vibeke 2008. Name and Place. Ten Essays on the Dynamics of Place-Names. Toim ja tõlk G. Fellows-Jensen, P. Gammeltoft, B. Jørgensen, B. Sandnes. København: Københavns Universitet.
- F a s t e r, Mariko 2005. Võru- ja Setumaa kohanimede determinandid. Magistri- töö. Käsikiri Tartu ülikooli eesti keele ajaloo ja murrete õppetoolis ning Tartu ülikooli kodulehel. <http://dSPACE.utlib.ee/dSPACE/bitstream/handle/10062/727/faster.pdf?sequence=5/> (23. X 2013).
- G a m m e l t o f t, Peder 2007. Scandinavian naming-systems in the Hebrides: A way of understanding how the Scandinavians were in contact with Gaels and

- Picts? – West over Sea: Studies in Scandinavian Sea-Borne Expansion and Settlement Before 1300. A Festschrift in Honour of Dr. Barbara E. Crawford. Toim B. Ballin Smith, S. Taylor, G. Williams. Leiden: Brill, lk 479–496.
- Kalla s m a a, Marja 1995. Rahvaetümoloogia ja historismi printsiip onomastikas. – Keel ja Kirjandus, nr 11, lk 763–766.
- Kalla s m a a, Marja 2005. Estonian Settlement Names. – Settlement Names in the Uralian Languages. (Onomastica Uralica 3.) Toim Sándor Maticsák. Debrecen–Helsinki, lk 17–33.
- L a a n s a l u, Tiina 2012. Specific developments in Kiili place names. – Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri / Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics, kd 3, nr 1, lk 173–187.
- M e t s m ä g i, Iris, S e d r i k, Meeli, S o o s a a r, Sven-Erik 2013. Eesti kirjakeele tüvevara päritolu arvudes. – Keel ja Kirjandus, nr 5, lk 313–332.
- P a l l, Valdek 1977. Põhja-Tartumaa kohanimed. II. Toim Madis Norvik. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- P i t k ä n e n, Ritva Liisa 2007. Finnish-Swedish contacts in Finnish nomenclature. – Borrowing of Place Names in the Uralian Languages. (Onomastica Uralica 4.) Toim R. L. Pitkänen, J. Saarikivi. Debrecen–Helsinki, lk 9–26.
- P ä l l, Peeter 1999. Muukeelsed kohanimed Eestis. – Eesti rahvaste raamat. Rahvusvahemused, rühmad ja -killud. Toim J. Viikberg. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, lk 340–347.
- R a d d i n g, Lisa, W e s t e r n, John 2010. What's in a name? Linguistics, geography, and toponyms. – Geographical Review, kd 100, nr 3, lk 394–492.
- S a a r, Evar 2008. Võrumaa kohanimede analüüs enamlevinud nimeosade põhjal ja traditsioonilise kogukonna nimesüsteem. (Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis 22.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- T h o m a s o n, Sarah Grey, K a u f m a n, Terrence 1991. Language Contact, Creolization, and Genetic Linguistics. Berkeley–Los Angeles–Oxford: University of California Press.
- U u s t a l u, Koidu 1968. Mõisate ja mõisnike nimedest lähtunud kohanimedid Lõuna-Eestis. – Keel ja kirjandus, nr 12, lk 734–746.
- W e i n r e i c h, Uriel 1974. Languages in Contact. Findings and Problems. The Hague–Paris–New York: Mouton Publishers.

Kihelkonnad: **Anna**; **Audru**; **Helme**; **Hlj** = Haljala; **Hls** = Halliste; **Hääde**-meeste; **JMd** = Järva-Madise; **Juuru**; **Jõhvi**; **Kanepi**; **Keila**; **Khk** = Kihelkonna; **Koeru**; **Muhu**; **Nissi**; **Noarootsi**; **Otepää**; **Paide**; **Palamuse**; **Peetri**; **Plv** = Põlva; **Pst** = Paistu; **Pöide**; **Rapla**; **Ridala**; **Rõuge**; **Saarde**; **Sangaste**; **TMr** = Tartu-Maarja; **Tori**; **Urvaste**; **VJg** = Viru-Jaagupi; **Vormsi**.

Estonian settlement names of German origin

Keywords: Estonian, place names, loan names

Many German loan words have been adopted into the Estonian general vocabulary, and they may occur in toponyms as well. Toponyms derived from borrowed vocabulary are not discussed in this work. Contemporary settlement names are examined to find out which of them are actually German in origin and how they have been converted into Estonian. The focus is on names that are based directly either on a German family name or a German common noun.

Loan names can be divided into two main groups. The first type – adapted names – is in turn subdivided into complete adaptations, epexegetic adaptations and partial adaptations. The other type is translated names. Examples from the nomenclature of Estonian settlement names are provided for all these partitions. A short overview about the proportions and relations of the loan name types occurring amongst the analysed names is also presented.

The research material was taken from the electronic database of the etymological dictionary of Estonian toponyms (EKNR) that is currently being compiled. The database includes 6062 Estonian toponyms.

Tiina Laansalu (b. 1982), MA, Institute of the Estonian Language, lexicographer, tiina.laansalu@eki.ee

Marit Alas (b. 1983), MA, Institute of the Estonian Language, assistant, marit.alas@eki.ee

Marja Kallasmaa (b. 1950), PhD, Institute of the Estonian Language, senior researcher, marja.kallasmaa@eki.ee